

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

**VZDELÁVACÍ PROGRAM
PRE 1. STUPEŇ ZÁKLADNEJ ŠKOLY
PRE ŽIAKOV SO VŠEOBECNÝM INTELEKTOVÝM NADANÍM**

ISCED 1 – primárne vzdelávanie

**Vzdelávací program ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu
schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
pod číslom CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.**

O b s a h

Úvod	3
1. Ciele primárneho vzdelávania žiakov so všeobecným intelektovým nadaním	4
2. Dosiadnutý stupeň vzdelania a doklad o jeho získaní	6
3. Profil absolventa primárneho vzdelávania žiakov so všeobecným intelektovým nadaním	6
4. Vzdelávacie oblasti a ich charakteristika	8
5. Charakteristika odboru vzdelávania a podmienky prijímania žiakov	19
6. Vzdelávacie štandardy	19
7. Rámcové učebné plány	20
8. Vyučovací jazyk	21
9. Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie	21
10. Povinné personálne zabezpečenie	22
11. Povinné materiálno-technické a priestorové zabezpečenie	23
12. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní	24
13. Osobitosti a podmienky na výchovu a vzdelávanie intelektovo nadaných žiakov s ďalšími špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	24
14. Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov	25

Úvod

Štátny vzdelávací program je podľa § 6 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) hierarchicky najvyšším cieľovo programovým projektom vzdelávania, ktorý zahŕňa konkrétne ciele výchovy a vzdelávania, charakteristiku profilu absolventa príslušného školského stupňa, charakteristiku vzdelávacích oblastí, rámcový učebný plán a údaje o povinnom organizačnom, personálnom a materiálno-technickom zabezpečení výchovno-vzdelávacieho procesu. Štátny vzdelávací program pre materské, základné a stredné školy bol vypracovaný a schválený Ministerstvom školstva SR tak, aby podľa neho mohli školy postupovať od 1. septembra 2008. Tento programový dokument je základom, z ktorého vychádzajú štátne vzdelávacie programy pre školy pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktoré vstupujú do platnosti k 1. septembru 2009. Od tohto dňa majú podľa § 161 ods. 27 školského zákona pracovať aj školy pre deti alebo žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami podľa vzdelávacích programov.

Školský systém Slovenskej republiky je budovaný na základe participatívneho demokratického princípu ako model dvojúrovňového programu vzdelávania. Na štátny vzdelávací program nadväzuje na každej jednotlivej škole jej vlastný školský vzdelávací program (§ 7 zákona). Pre vypracovanie školského vzdelávacieho programu je štátny vzdelávací program záväzný (§ 6 ods. 6 pís. a). Predstavuje minimum, ktoré sa v školskom vzdelávacom programe musí objaviť; konkrétnej škole však dáva priestor, aby prostredníctvom vlastného školského vzdelávacieho programu dotvorila obsah vzdelávania podľa špecifických regionálnych a lokálnych podmienok a požiadaviek, pričom stavia na cieľoch, ktoré škole kladie spoločnosť s ohľadom na požadovanú vzdelanostnú úroveň a kultúrnu gramotnosť obyvateľov SR.

Štátne vzdelávacie programy sú vypracované osobitne pre vzdelávacie stupne stanovené Medzinárodnou štandardnou klasifikáciou vzdelávania (International Standard Classification of Education – ISCED), ktoré približne (v § 16) prevzal aj slovenský zákon o výchove a vzdelávaní:

- ISCED 0 – predprimárne vzdelanie (v našich podmienkach materská škola),
- ISCED 1 – primárne vzdelanie (prvý stupeň základnej školy)
- ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelanie (druhý stupeň základnej školy, resp. nižšie ročníky viacročného gymnázia či konzervatória – po ročník zodpovedajúci 9. ročníku ZŠ),
- ISCED 3 – vyššie sekundárne vzdelanie (vyššie ročníky viacročného gymnázia či konzervatória, štvorročné gymnázium a ostatné stredné školy).

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní vymedzuje v § 2 písm. j) a q) dieťa, resp. žiaka s nadaním ako dieťa (žiaka) so *špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami*. Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby musia byť diagnostikované zariadením výchovného poradenstva a prevencie (§ 2 písm. j). Podľa § 103 ods. 1 sa výchova a vzdelávanie žiakov s nadaním uskutočňuje v školách so zameraním na rozvoj

- a) intelektového nadania detí a žiakov
 1. všeobecného intelektového nadania,
 2. špecifického intelektového nadania,
- b) umeleckého nadania detí alebo žiakov,
- c) športového nadania detí alebo žiakov.

Tento štátny vzdelávací program je určený pre školy podľa § 103 ods. 1 písm. a) bod 1. školského zákona, konkrétne pre školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním na úrovni ISCED 1. Na tejto úrovni môžu žiaci s nadaním získať pomocou modifikovaných

edukačných metód, ktoré zodpovedajú ich špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám, detailnejšie poznatky a hlbšie porozumenie vzťahom medzi nimi. Kľúčové kompetencie, ktoré si majú osvojiť, sú však tie isté, aké si osvojujú ostatní žiaci. Princípy štátneho vzdelávacieho programu pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sú teda totožné s tými, ktoré možno nájsť v Štátnom vzdelávacom programe pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike.

Rozdiel je v tom, že vo výchovno-vzdelávacom procese treba zohľadňovať špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby nadaných žiakov. Im sa musia prispôbiť formy, metódy a techniky pedagogickej práce. Zohľadňujú sa odborné poznatky o špecifikách a odlišnostiach vývinu nadaných detí, a to tak vo výkonovej oblasti, ako i v oblasti osobnostnej, emocionálnej a sociálnej. Ide nielen o akceleráciu, ale aj možné disproporcie, asynchróniu, disharmóniu a heterogénnosť vývinu intelektovo nadaných žiakov, ktoré pre nich bývajú charakteristické.

Vzhľadom na uvedené vývinové osobitosti treba v práci s intelektovo nadanými žiakmi aplikovať psychologické prístupy, ktoré zohľadňujú celé spektrum ich charakteristických prejavov a niekedy aj protichodných osobnostných vlastností. Patria k nim komunikatívnosť, sociabilita, adaptabilita, senzitivita, afektivita, individualizmus, anxiozita, imaginácia, ambicióznosť, perfekcionizmus, nekonformnosť, hyperaktivita a ďalšie. Preto treba so žiakmi so všeobecným intelektovým nadaním pracovať aj psychologicky a výchovne, adekvátne formovať ich osobnosť. Prístupy pedagógov musia byť vysoko individualizované a zohľadňovať špecifiká a potreby každého jedného nadaného žiaka.

1. Ciele primárneho vzdelávania žiakov so všeobecným intelektovým nadaním

Všeobecným cieľom výchovy a vzdelávania žiakov so všeobecným intelektovým nadaním je napomáhať harmonický rozvoj ich osobnosti tak, aby sa naučili čo najefektívnejšie zhodnocovať svoje nadanie, pracovať samostatne, tvorivo a so záujmom a aby sa optimálne adaptovali na prostredie rôznorodého sociálneho kontextu.

Program primárneho vzdelávania (na 1. stupni základnej školy) nadväzuje na predprimárne vzdelávanie v materskej škole. Má zabezpečiť hladký prechod z predškolského vzdelávania a z rodinnej starostlivosti na školské vzdelávanie prostredníctvom stimulovania prirodzenej poznávacej zvedavosti a aktivity detí. Vychádza z doterajších skúseností žiakov, ich vedomostí a záujmy rozvíja v súlade s ich individuálnymi možnosťami tak, aby sa dosiahol pevný základ pre ich budúci akademický a sociálny úspech. Prvý stupeň základnej školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním považujeme za otvárací stupeň, na ktorom sa overuje, zisťuje a potvrdzuje úroveň ich nadania, výkonového potenciálu, ale aj osobnostných dispozícií.

Pre intelektovo nadané deti v tomto veku je dôležitá programová možnosť získať bohaté skúsenosti a zážitky vlastnými aktivitami prostredníctvom hry a riadeného učenia, a to tak samostatného, ako v skupine rovesníkov. Osobitne významné je rozvíjanie schopnosti vyjadrovať sa prostredníctvom slov, ale aj pohybov, piesní a obrazov, a tak rozširovať základ pre rozvoj gramotnosti. Dôležitá je priateľská a ústretová klíma, ktorá podnecuje žiakov k spontánnemu a tvorivému poznávaniu, konaniu, dorozumievaniu sa, uplatňovaniu vzájomného ohľadu, uznania a úcty a tiež k hodnoteniu a sebahodnoteniu. To má funkciu vnútornej motivačnej sebakorekcie, akceptácie názoru pedagóga, ako i tréningu stanovovania si cieľov a kontroly ich plnenia. Vzdelávanie na prvom stupni je organizované tematicky s prirodzeným začlenením integratívnych prvkov, čím sa vytvára základ pre nižšie sekundárne vzdelávanie, ktoré už uplatňuje špecifickejší predmetovo-disciplinárny prístup.

Hodnotenie žiakov je postavené na plnení konkrétnych úloh primeraných úrovni ich poznávacieho vývinu. Je založené prevažne na diagnostikovaní pokrokov v osobnom rozvoji. Vzhľadom na vysokú senzitivitu a extrémne prežívanie úspechu a neúspechu musí byť hodnotenie nadaných žiakov veľmi spravodlivé. Má byť predovšetkým pozitívne, aby žiaka motivovalo k ďalšej práci. Každý nadaný žiak musí mať možnosť zažívať úspech, no musí tiež vedieť, že aj poznanie vlastných chýb a ich odstraňovanie pomáha jeho rozvoju. Preto má byť hodnotenie objektívne, individuálne (vzhľadom na schopnosti každého žiaka) a diskrétné (vzhľadom na citlivé až precitlivelé reakcie nadaných detí na svoje výkony, ich častý perfekcionizmus a vysokú sebakritičnosť). Odporúča sa aplikovať slovné hodnotenie, resp. využiť viaceré formy hodnotenia (bodové, obrázkové, značkové atď.). Na vysvedčení je tiež vhodné použiť slovné hodnotenie. Nadaní žiaci, ktorí už vedia dobre čítať, si tak môžu prečítať informáciu i motivačnú pochvalu od učiteľa. Takéto vysvedčenie je pre nich výbornou spätnou väzbou a impulzom pre ďalšiu školskú prácu. Poskytuje tiež viac informácií rodičom.

Keďže vývin nadania je prísne individuálny, nižšieho sekundárneho vzdelávania podľa programu pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sa môžu zúčastňovať žiaci od prvého, ale aj od ktoréhokoľvek vyššieho ročníka – podľa toho, kedy sa ich mimoriadne nadanie prejaví. Žiaci, ktorých nadanie sa nebude rozvíjať podľa očakávaní a pre ich individuálny rozvoj sa ukáže vhodnejší bežný vzdelávací program, môžu byť po odbornom pedagogicko-psychologickom posúdení kedykoľvek v priebehu školskej dochádzky preradení do bežnej základnej školy. Preto musí byť program školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním dostatočne pružný a založený predovšetkým na obohacovaní a rozširovaní učiva, nie na akcelerácii.

Súčasťou výchovno-vzdelávacieho programu musí byť aj regulácia a eliminácia prípadných problémových prejavov osobnosti nadaného dieťaťa, ako aj korekcia prípadného zdravotného či sociálneho znevýhodnenia, ktoré sa môžu vyskytnúť súbežne s nadaním. Žiaci so všeobecným intelektovým nadaním, ktorí majú aj iné druhy špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb, postupujú podľa individuálneho vzdelávacieho programu, ktorý tieto ich potreby zohľadňuje. V takých prípadoch treba zaistiť servis špeciálneho pedagóga.

Konkrétnym cieľom primárneho vzdelávania je postupné rozvíjanie nasledovných kľúčových kompetencií: sociálno-komunikačné spôsobilosti, matematické a prírodovedné myslenie, gramotnosť v oblasti informačno-komunikačných technológií, spôsobilosť učiť sa (a naučiť sa učiť sa efektívne), riešiť problémy, ďalej osobné, sociálne a občianske spôsobilosti, ako aj spôsobilosť vnímať a chápať kultúru a vyjadrovať sa jej prostriedkami. Tento výber vychádza z európskeho referenčného rámca kľúčových kompetencií, ktorý bol rozpracovaný s ohľadom na hodnoty a potreby nášho školského systému. Kľúčové kompetencie majú nadpredmetový charakter a vzájomne sa prelínajú. Sú výsledkom celkového procesu celostného vzdelávania. K ich rozvíjaniu prispieva celý vzdelávací obsah, organizačné formy a metódy výučby, podnetné sociálno-emočné prostredie školy, programové aktivity uskutočňované v škole, ale aj v mimoškolskej činnosti.

Čiastkové ciele vzdelávania zameraného na rozvoj opísaných kompetencií sú tieto:

- poskytnúť žiakom bohaté možnosti vyhľadávania informácií, riadeného skúmania kultúrneho a prírodného prostredia i experimentovania tak, aby sa rozvíjala ich schopnosť učiť sa, ich predstavivosť, tvorivosť a záujem skúmať svoje okolie,
- podporovať kognitívne procesy a spôsobilosti žiakov osvojovať si poznatky, ale aj kriticky a tvorivo myslieť prostredníctvom porovnávania a triedenia faktov, samostatného odvodzovania pravidiel zo známych faktov a aktívneho riešenia problémov,

- umožniť žiakom spoznávať vlastné schopnosti a rozvojové možnosti a osvojiť si základy spôsobilosti poznávať seba samého, vytvárať si správny sebaobraz, sebahodnotenie a primerané sebedomie,
- podporovať rozvoj pozitívnych vôľových vlastností, vytrvalosti, dôslednosti, systematickosti a cieľavedomosti a optimalizovať možný perfekcionizmus žiakov,
- umožniť žiakom osvojené spôsobilosti využívať vo vlastnej aktívnej činnosti, tvorbe a prezentácii jej výsledkov,
- vyvážené rozvíjať spôsobilosti žiakov dorozumievať sa a porozumieť si, hodnotiť, vyberať, rozhodovať a iniciatívne konať aj na základe sebariadenia a sebareflexie,
- podporovať rozvoj intrapersonálnych a interpersonálnych spôsobilostí, najmä spôsobilosti otvorene vstupovať do sociálnych vzťahov, účinne spolupracovať, rozvíjať svoju sociálnu vnímavosť a citlivosť k spolužiakom, učiteľom, rodičom, ďalším ľuďom obce a k svojmu širšiemu kultúrnemu a prírodnému okoliu,
- viesť žiakov k tolerancii a k akceptovaniu iných ľudí, ich duchovno-kultúrnych hodnôt,
- naučiť žiakov uplatňovať svoje práva a súčasne plniť svoje povinnosti, niest' zodpovednosť za svoje zdravie a aktívne ho chrániť a upevňovať.

2. Dosiahnutý stupeň vzdelania a doklad o jeho získaní

Úspešným absolvovaním posledného ročníka prvého stupňa základnej školy získa žiak primárne vzdelanie. Rozhodujúce je, že žiak zvládol látku predpísanú školským vzdelávacím programom pre stupeň ISCED 1. V prípade, že využil možnosť postúpiť do vyššieho ročníka bez absolvovania predchádzajúceho ročníka (§ 103 ods. 9 písm. d školského zákona) alebo možnosť absolvovať viac ročníkov počas jedného školského roka (§ 103 ods. 9 písm. e), môže žiak so všeobecným intelektovým nadaním získať primárne vzdelanie po menej ako štyroch rokoch vzdelávania. Dokladom o získanom vzdelaní je vysvedčenie s doložkou. Do vysvedčenia sa nevyznačuje, že žiak absolvoval program pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním; postačujúcou informáciou je zapísanie všetkých predmetov učebného plánu.

3. Profil absolventa primárneho vzdelávania intelektovo nadaných žiakov

Absolvent programu primárneho vzdelávania má osvojené základy čitateľskej, pisateľskej, matematickej, prírodovednej, počítačovej a kultúrnej gramotnosti, ako aj základy pre osvojenie účinných techník celoživotného učenia sa. Získal predpoklady pre to, aby si vážil sám seba, i druhých ľudí, aby vedel ústretovo komunikovať a spolupracovať. Má osvojené základy používania materinského, štátneho a jedného cudzieho jazyka. Dosiahnutá úroveň kľúčových kompetencií tvorí bázu pre ich ďalší rozvoj v následných stupňov vzdelávania.

Absolvent primárneho vzdelávania žiakov so všeobecným intelektovým nadaním má osvojené tie isté kľúčové kompetencie ako ostatní žiaci. Konkrétne:

a) Sociálno-komunikačné kompetencie:

- vyjadruje sa súvisle a výstižne ústnou aj písomnou formou,
- dokáže sústredene načúvať, náležite reagovať, používať vhodné argumenty a vyjadriť svoj názor,

- uplatňuje ústretovú komunikáciu pre vytváranie dobrých vzťahov so spolužiakmi, učiteľmi, rodičmi a s ďalšími ľuďmi, s ktorými prichádza do kontaktu,
- rozumie rôznym bežne používaným typom textov a prejavom neverbálnej komunikácie a dokáže na ne adekvátne reagovať,
- na základnej úrovni využíva technické prostriedky medziosobnej komunikácie,
- v cudzom jazyku je schopný na vekuprimeranej úrovni porozumieť hovorenému textu, uplatniť sa v osobnej konverzácii, ako aj tvoriť texty, týkajúce sa bežných životných situácií,
- chápe potrebu rešpektovať kultúrnu rozmanitosť.

b) Kompetencie v oblasti matematického a prírodovedného myslenia:

- používa matematické myslenie pri riešení rôznych praktických problémov v každodenných situáciách a je schopný používať matematické vzorce a modely logického a priestorového myslenia a prezentácie,
- je pripravený ďalej rozvíjať svoje schopnosti experimentovať, objavovať, pýtať sa a hľadať odpovede, ktoré smerujú k systematizácii poznatkov.

c) Kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií:

- vie používať vybrané informačné a komunikačné technológie pri vyučovaní a učení sa,
- ovláda základy bežne používaných počítačových aplikácií,
- dokáže primerane veku komunikovať pomocou elektronických médií,
- dokáže aktívne vyhľadávať informácie na internete,
- vie používať rôzne vyučovacie programy,
- získal základy algoritmického myslenia,
- chápe rozdiel medzi reálnym a virtuálnym svetom,
- vie, že existujú riziká, ktoré sú spojené s využívaním internetu a IKT.

d) Kompetencia efektívne sa učiť:

- má osvojené základy sebareflexie pri poznávaní vlastných myšlienkových postupov,
- uplatňuje rôzne techniky učenia sa a osvojovania si poznatkov,
- vyberá a hodnotí získané informácie, spracováva ich a využíva pri učení aj pri iných činnostiach,
- pri získavaní a spracúvaní poznatkov je vytrvalý a iniciatívny.

e) Kompetencia riešiť problémy:

- vníma a sleduje problémové situácie v škole a vo svojom najbližšom okolí, navrhuje riešenia podľa svojich vedomostí a skúseností z danej oblasti,
- pri riešení problémov hľadá a využíva rôzne informácie, skúša viaceré možnosti riešenia problému, overuje správnosť riešenia a osvedčené postupy aplikuje pri podobných alebo nových problémoch,
- problémy a konflikty vo vzťahoch sa pokúša riešiť chápaným a spolupracujúcim spôsobom.

f) Osobné, sociálne a občianske kompetencie:

- má osvojené základy pozitívneho sebaobrazu a sebadôvery,
- uvedomuje si vlastné potreby a tvorivo využíva svoje možnosti,
- vie zhodnotiť svoje silné a slabé stránky ako svoje rozvojové možnosti,
- uvedomuje si dôležitosť ochrany svojho zdravia a jeho súvislosť s vhodným a aktívnym trávením voľného času,
- dokáže odhadnúť dôsledky svojich rozhodnutí a činov,
- uvedomuje si, že má svoje práva a povinnosti,
- má osvojené základy pre efektívnu spoluprácu v skupine,

- prichádza s novými nápadmi a postupmi pri spoločnej práci, dokáže prijímať nápady druhých,
- uvedomuje si význam pozitívnej sociálno-emočnej klímy v triede a svojim konaním prispieva k dobrým medziľudským vzťahom.

g) Kompetencia vnímať a chápať kultúru a vyjadrovať sa jej prostriedkami:

- uvedomuje si význam umenia a kultúrnej komunikácie vo svojom živote,
- pozná rôzne druhy umenia a ich hlavné vyjadrovacie prostriedky,
- na úrovni základnej kultúrnej gramotnosti sa vie vyjadrovať prostredníctvom niektorých umeleckých vyjadrovacích prostriedkov bežných v našej kultúre,
- cení si a rešpektuje kultúrno-historické dedičstvo a ľudové tradície,
- rešpektuje vkus iných ľudí a primerane veku vie vyjadriť svoj názor a vkusový postoj,
- ovláda základné pravidlá, normy a zvyky súvisiace s úpravou zovňajšku človeka,
- pozná bežné pravidlá spoločenského kontaktu (etiketu),
- správa sa kultúrne, primerane okolnostiam a situáciám,
- chápe rozmanitosť kultúr a prejavy iných kultúr vníma tolerantne a empaticky .

4. Vzdelávacie oblasti a ich charakteristika

Vzdelávacie oblasti sú okruhy, do ktorých je rozčlenený celkový obsah vzdelávania a formovania kľúčových kompetencií. Obsah školského vzdelávania tvorí kultúrne dedičstvo. Prostredníctvom kultúry spoločnosť odovzdáva svoje chápanie sveta aj svoje skúsenosti ďalším generáciám. Obsah vzdelávania sa utvára na základe kultúrnej tradície, ktorú spoločnosť prebrala z minulosti, a inovácií, ku ktorým dospelo. Obsahom vzdelávania sú aj najnovšie poznatky, ktoré nastoľuje súčasný vedecko-technický, hospodársky, sociálny a kultúrny rozvoj spoločnosti, napríklad informačné a komunikačné technológie, ktoré každý občan potrebuje k životu, k práci ale aj mimo práce ale taktiež aj socio-kultúrne obsahy osobnostného rozvoja žiaka, jeho ochrany pred negatívnymi sociálnymi javmi, ochrany zdravia, prírody atď.

Vzdelávacie oblasti majú nadpredmetový charakter. V štátnom vzdelávacom programe je obsah vzdelávacej oblasti rozčlenený do vybraných učebných predmetov. Škola si môže do týchto vzdelávacích oblastí doplniť ďalšie predmety. Obsah primárneho vzdelávania žiakov so všeobecným intelektovým nadaním je rozdelený do tých istých siedmich vzdelávacích oblastí ako obsah vzdelávania ostatných žiakov na 1. stupni ZŠ.

Základné predmety v jednotlivých vzdelávacích oblastiach programu ISCED 1 sú uvedené v nasledujúcej tabuľke, za ňou nasledujú charakteristiky jednotlivých vzdelávacích oblastí.

Vzdelávacia oblasť	Učebné predmety
Jazyk a komunikácia	slovenský jazyk a literatúra
	prvý cudzí jazyk
Matematika a práca s informáciami	matematika
	informatická výchova
Príroda a spoločnosť	prírodoveda
	vlastiveda

Človek a hodnoty	etická výchova*
	náboženská výchova*
Človek a svet práce	pracovné vyučovanie
Umenie a kultúra	hudobná výchova
	výtvarná výchova
Zdravie a pohyb	telesná výchova

* O tom, v ktorom z dvoch alternatívnych predmetov vzdelávacej oblasti Človek a hodnoty sa bude žiak povinne vzdelávať, rozhoduje jeho zákonný zástupca.

Jazyk a komunikácia

Zdôrazňuje sa chápanie jazyka ako nástroja myslenia a medziľudskej komunikácie, čo by sa malo premietnuť do zámerného preferovania rozvoja komunikačných kompetencií, ktoré budú istým teoretickým i praktickým východiskom ich ďalšieho rozvíjania v ostatných vyučovacích predmetoch. Oproti minulosti sa výrazne posilnil komunikatívno-zážitkový model vyučovania jazyka a naopak oslabila sa tendencia vyučovať jazyk ako „školskú podobu“ vednej disciplíny – lingvistiky a obsiahnuť pomerne veľkú sumu jazykových pojmov na vysokej úrovni abstrakcie. Obsah tohto typu sa zredukoval v prospech aktivít žiakov, ktorí majú v čo najväčšom rozsahu interpretačno-hodnotiacim spôsobom pracovať s jazykovými komunikátmi. Najväčší akcent sa pritom kladie na vlastnú tvorbu jazykových prejavov, prácu s informáciami, čitateľskú gramotnosť, schopnosť argumentovať a pod.

V literárnej výchove sa primárnym stáva rozvoj schopností žiaka poznávať svet a zmocňovať sa ho esteticko-umeleckými prostriedkami. Presvedčenie o jedinečnosti a nenahraditeľnosti kognitívneho prístupu k svetu nahrádza smerovanie k pochopeniu špecifik, ktoré v poznávacom procese predstavuje estetické osvojovanie reality. Obsahové osnovanie predmetu smeruje k rozvíjaniu čitateľských kompetencií, resp. súboru vedomostí, zručností, hodnôt a postojov zameraných na recepciu umeleckého textu (čítanie, deklamácia, počúvanie), jeho analýzu, interpretáciu a hodnotenie. Najdôležitejším prvkom v tejto koncepcii literárnej výchovy je sústredenie dôrazu na čítanie ako všestranné osvojovanie umeleckého textu. Cieľom sa stáva rozvoj čitateľských spôsobilostí, ktoré ďaleko presahujú technický aspekt čítania a smerujú k porozumeniu obsahu textu.

Dobré zvládnutie jazykového učiva a najmä komunikatívnych kompetencií vytvára predpoklad na neskoršie rozvinutie schopnosti úspešne sa uplatniť na trhu práce a v súkromnom živote. Jazyk sa chápe ako znak národnej a individuálnej identity, ako prostriedok komunikácie, vrátane vyjadrovania citov a pocitov, a neskôr nevyhnutý prostriedok profesijnej realizácie jednotlivca.

Cudzie jazyky nadto prispievajú k pochopeniu a objavovaniu takých skutočností, ktoré presahujú oblasť skúseností sprostredkovaných štátnym jazykom. Poskytujú živý jazykový základ a predpoklady pre komunikáciu žiakov v rámci Európskej únie. Umožňujú poznávať odlišnosti v spôsobe života ľudí iných krajín a ich odlišné kultúrne tradície. Poskytujú prehĺbenie vedomostí a vzájomného medzinárodného porozumenia a tolerance a vytvárajú podmienky pre spoluprácu škôl na medzinárodných projektoch. V rámci primárneho vzdelávania si žiaci osvojujú základy jedného cudzieho jazyka, žiaci so všeobecným intelektovým nadaním už od 1. ročníka základnej školy. Vzhľadom na úlohu angličtiny ako univerzálneho komunikačného prostriedku vo vedeckých oblastiach i v oblasti IKT sa

odporúča, aby prvým cudzím jazykom bol anglický jazyk. Do úvahy pripadajú ešte nemecký jazyk, ruský jazyk, francúzsky jazyk, španielsky jazyk alebo taliansky jazyk.

Kľúčové kompetencie, resp. procesy, ktoré sa vo vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia rozvíjajú, sú: jazyková percepcia (počúvanie a čítanie) a expresia (hovorenie a písanie). Zvládnutie techník percepcie a expresie textu sa pokladá za prostriedok porozumenia prijímaným informáciám a zrozumiteľného formulovania odovzdávaných informácií. Žiaci 1. stupňa ZŠ si tak osvojujú spôsobilosť komunikovať s porozumením.

Vzdelávaním v oblasti Jazyk a komunikácia sa dosahujú tieto čiastkové ciele:

- osvojenie si vedomostí a spôsobilostí, ktoré umožnia vzdelávať sa po celý život a zaujať aktívne miesto v socio-kultúrnom prostredí,
- príprava na zodpovedné občianstvo, participovanie na rozvoji demokratickej spoločnosti, pluralizmus a kultúrnu otvorenosť,
- zaručenie rovnakých šancí a sociálnej emancipácie pre všetkých žiakov,
- pochopenie jazyka ako zjednocujúceho činiteľa národného spoločenstva, v ktorom sa odráža historický a kultúrny vývoj národa, a zároveň ako dôležitého prostriedku celoživotného vzdelávania,
- vnímanie a postupné osvojovanie si jazyka ako bohatého mnohotvárneho nástroja získavania a odovzdávania informácií, vyjadrovania vlastných postojov a názorov,
- zvládnutie základných pravidiel medziľudskej komunikácie v konkrétnom kultúrnom prostredí, nadobudnutie pozitívneho vzťahu k jazyku v rámci interkultúrnej komunikácie;
- nadobudnutie pozitívneho vzťahu k slovesným umeleckým dielam, k literatúre a ďalším druhom umenia, ktoré vychádzajú z umeleckých textov, k vlastným čitateľským zážitkom,
- rozvíjanie emocionálneho a estetického cítenia a vnímania,
- pestovanie vedomia jazykovej príslušnosti k istému etniku, pocitu jazykovej príbuznosti a spolupatričnosti s inými etnikami,
- zvyšovanie jazykovej kultúry osvojením si normy spisovného jazyka, kultivovanie ústnych i písomných jazykových prejavov,
- podpora sebadôvery.

Matematika a práca s informáciami

Táto oblasť obsahuje učebné predmety matematika a infromatická výchova. Vyučovanie matematiky rozvíja matematické myslenie, ktoré je potrebné pri riešení rôznych problémov v každodenných situáciách. Je rozpracované ako postupné osvojovanie si kompetencií, čo zaručuje vysokú mieru schopnosti aplikovať matematické poznatky v praxi. Jeho cieľom je rozvoj tých schopností, pomocou ktorých sa žiaci pripravujú na samostatné získavanie, spracovanie a aplikáciu poznatkov, zodpovedajúce ich vývinovej úrovni.

Vzdelávací obsah matematiky je rozdelený do piatich tematických okruhov:

- čísla, premenné a početové výkony s číslami,
- postupnosti, vzťahy, funkcie, tabuľky, diagramy,
- geometria a meranie,
- kombinatorika, pravdepodobnosť, štatistika,
- logika, dôvodenie, dôkazy.

Čiastkové ciele vyučovania matematiky na 1. stupni ZŠ možno špecifikovať takto:

- vekuprimerane zvládnuť používanie materinského a odborného jazyka, tabuliek, grafov a diagramov,
- vytvoriť pojem prirodzeného čísla, osvojiť si početové operácie s prirodzenými číslami, porovnávanie a zaokrúhľovanie, zvládnuť riešenie skúsenostiam žiakov primeraných slovných úloh v obore prirodzených čísel,

- v súlade s osvojením matematického obsahu rozvíjať numerické zručnosti žiakov prostredníctvom numerických výpočtov pamäti, písomne aj na kalkulačke,
- na základe osobných skúseností a činností rozvíjať orientáciu žiakov v rovine a v priestore,
- riešením úloh a problémov postupne budovať vzťah medzi matematikou a realitou, na základe využitia induktívnych metód rozvíjať matematické, logické a kritické myslenie,
- podieľať sa (spolu s ostatnými učebnými predmetmi) na primeranom rozvíjaní schopností žiakov používať prostriedky IKT (kalkulátory, počítače) na vyhľadávanie, spracúvanie a ukladanie informácií,
- viesť žiakov k získaniu a rozvíjaniu spôsobilostí súvisiacich s procesom učenia sa,
- systematickým, premysleným a diferencovaným riadením práce žiakov podporiť a upevňovať ich kladné morálne a vôľové vlastnosti.

Informatická výchova podobne ako matematika rozvíja myslenie žiakov, ich schopnosť hľadať riešenia problémových úloh a overovať ich s použitím IKT. Vedie k presnému vyjadrovaniu myšlienok a postupov a ich zaznamenaniu vo formálnych zápisoch, ktoré slúžia ako všeobecný prostriedok komunikácie. Systematické základné vzdelanie v oblasti informatiky a využitia jej nástrojov zabezpečí žiakom 1. stupňa ZŠ základnú digitálnu gramotnosť. Pre žiakov s intelektovým nadaním je dôležitou bázou pre ďalšie rozvíjanie ich poznávacieho nadania.

Cieľom informatickej výchovy na 1. stupni ZŠ je zoznámiť žiakov s počítačom a možnosťami jeho využitia v každodennom živote. Prostredníctvom aplikácií primeraných veku, schopnostiam a záujmom majú žiaci získať základné zručnosti v používaní počítača. Využitím vhodných tém z ostatných predmetov (písanie, prírodoveda, matematika, výtvarná výchova, hudobná výchova) sa žiaci zoznámia s možnosťami kreslenia, písania, tréningov počítačania a ďalšími najtypickejšími druhmi aplikácií.

Žiaci sa pripravujú na pochopenie základných pojmov a mechanizmov pri riešení najrôznejších problémov pomocou, resp. prostredníctvom IKT. Učia sa využívať nástroje internetu na komunikáciu, na vlastné učenie a tiež na riešenie školských problémov, na získavanie a sprostredkovanie informácií. Žiaci získajú základy algoritmického myslenia a schopnosť uvažovať nad riešením problémov pomocou IKT.

Vzdelávací obsah informatiky je rozdelený na päť tematických okruhov:

- informácie okolo nás,
- komunikácia prostredníctvom IKT,
- postupy, riešenie problémov, algoritmické myslenie,
- princípy fungovania IKT,
- informačná spoločnosť.

Príroda a spoločnosť

Príroda a spoločnosť sú dve navzájom prepojené súčasti nášho života, ktoré zaujímajú žiakov už od predškolského veku. Uvedomujú si priestor okolo seba, prírodu, ľudí, kultúru, a to všetko vo vzájomnom vzťahu a navzájom sa ovplyvňujúce. V mladšom školskom veku sú žiaci prirodzene zvedaví, zaujímajú sa o svet okolo seba a o jeho fungovanie, hľadajú príčiny fungovania, skúšajú a učia sa pri tom. Intelektovo nadané deti sa vyznačujú mimoriadnou úrovňou týchto vlastností a prejavov. Preto je potrebné zabezpečiť im vo zvýšenej miere prístup nových, obohacujúcich informácií, s možnosťou získavať vlastné skúsenosti a zážitky (pobyty v prírode, exkurzie, vlastné experimentovanie).

Postupné oboznamovanie sa s prírodnými a spoločenskými javmi a zákonitosťami v súlade s prírodovedným a spoločenskovedným poznaním je v rámci primárneho

vzdelávania realizované takým spôsobom, ktorý rozvíja aj procesuálnu stránku poznávacieho procesu. Dôležité je, aby žiak vnímal zmeny vo svojom okolí, rozumel im a snažil sa ich vysvetliť. Vzdelávacie činnosti sú zamerané na podnecovanie poznávacej zvedavosti a skúmanie javov a udalostí, ktoré sú spojené so samotným žiakom a jeho bezprostredným životným prostredím. Vyučovanie je postavené na pozorovacích a výskumných aktivitách, ktorých cieľom je riešenie čiastkových problémov, pričom východiskom k stanovovaniu problémov sú aktuálne vedomosti žiakov, ich doterajšie skúsenosti a úroveň ich kognitívnych schopností. Žiaci, ktorí majú možnosť so svojimi rodičmi cestovať, si všímajú prírodný aj kultúrny priestor okolo seba. Prebudenie záujmu o krásy prírody a zaujímavé ľudské výtvory v blízkom ale aj vzdialenom okolí je podoprené zaujímavým spôsobom učenia sa o vlasti vo vlastivede.

Dôležitým cieľom je rozvíjať poznanie dieťaťa tak, aby bolo schopné samostatne sa orientovať v informáciách o prírodnom a kultúrnom prostredí a spracovávať ich adekvátne svojej kognitívnej úrovni. Vyučovanie vedie žiakov k pochopeniu potreby chrániť životné prostredie i k jeho aktívnej ochrane. Ďalej vedie žiakov k efektívnejšiemu využívaniu látok a materiálov, ktoré príroda ľuďom poskytuje, k poznaniu fungovania ľudského tela a zdravého životného štýlu i k aktívnej ochrane vlastného zdravia. Vzdelávanie v oblasti Príroda a spoločnosť využíva emotívne (dobrodružné) poznávanie, pozorovanie a hodnotenie javov z bezprostredného okolia školy a bydliska, ale aj širšieho okolia – regiónu a celej krajiny, vlasti. Podporuje sa schopnosť žiakov rozprávať o svojom rodnom kraji, využívajúc poznatky z vlastných pozorovaní a skúseností. Prebúdza sa záujem o významné historické udalosti, ovplyvňujú sa postoje k životnému prostrediu, vlasti a jej histórii. Postupným objavovaním sveta žiak nezískava len poznatky, ale stáva prírodovedne a sociálne gramotným.

Človek a hodnoty

Vzdelávacia oblasť Človek a hodnoty sa zameriava na budovanie a kultiváciu duševného, duchovného a sociálneho rozmeru žiakov. Napomáha im postupne si vytvárať takú hodnotovú orientáciu, aby ako dospelí jedinci bol prínosom pre ľudské spoločenstvo.

Cieľom je vychovať osobnosť s vlastnou identitou a hodnotovou orientáciou, v ktorej úcta k človeku a k prírode, spolupráca, prosociálnosť a národné hodnoty zaujímajú významné miesto. Plnenie tohto cieľa sa nedosahuje iba poskytovaním informácií o morálnych zásadách, ale najmä zážitkovým učením, ktoré účinne podporuje pochopenie a zvnútornenie mravných noriem a napomáha osvojenie správania, ktoré je s nimi v súlade. Výchova a vzdelávanie pripravuje mladých ľudí pre život v tom zmysle, aby raz ako dospelí prispeli k vytváraniu harmonických a stabilných vzťahov v rodine, na pracovisku, medzi spoločenskými skupinami, v národe a medzi národmi.

Formovanie osobnosti v rámci oblasti Človek a hodnoty sa realizuje v jednom z dvoch povinne voliteľných učebných predmetov – etická výchova alebo náboženská výchova.

Povinne voliteľný učebný predmet etická výchova sa v prvom rade zameriava na výchovu k prosociálnosti, ktorá sa odráža v morálnych postojoch a v regulácii správania žiakov. Jej súčasťou je aj usmerňovanie rozvoja sociálnych spôsobilostí – otvorenej komunikácie, empatie, pozitívneho hodnotenia iných, ako aj podpora mentálnej hygieny. Etická výchova sa tak podieľa na primárnej prevencii porúch správania a učenia.

Povinne voliteľný učebný predmet náboženská výchova vedie žiakov na ceste k náboženskému poznaniu, formuje ich náboženské vyznanie, svedomie a osobnú vieru ako prejav náboženského myslenia a identity človeka. Učebné osnovy náboženskej výchovy rímskokatolíckeho náboženstva schvaľuje v zmysle zmluvy s Vatikánom Konferencia biskupov Slovenska.

Vzdelávanie v oblasti Človek a hodnoty má nasledujúce čiastkové ciele:

- rozvoj sebaúcty, autonómneho cítenia a myslenia,
- budovanie schopnosti hodnotiť, zaujímať stanoviská, rozlišovať dobro od zla,
- spoznávanie efektívnej komunikácie, dôvodov a prvkov prosociálneho správania,
- pochopenie zmyslu dobrých medziľudských vzťahov a poznanie zásad, na ktorých sa dajú budovať,
- zvnútornenie prosociálnych hodnôt, postojov a sociálnych noriem,
- rozvíjanie sociálnych spôsobilostí,
- akceptovanie spoločenskej a kultúrnej rôznorodosti a tolerancia odlišných názorov, presvedčení a kultúrnych prejavov.

V predmete náboženská výchova ide navyše o:

- formovanie spoločenstva žiakov,
- rozvíjanie reflexie Boha, významu sveta, zmyslu a hodnoty života a noriem pre konanie človeka,
- nachádzanie odpovedí na základe zjavenia a viery cirkvi,
- oboznamovanie sa so skutočnosťou viery a s posolstvom, na ktorom sa viera zakladá, a napomáhanie prostredníctvom uvažovania rozumom zdôvodniť vieru,
- prijímanie osobných rozhodnutí vo vzťahu k iným konfesiam a náboženstvám, k svetonázorom a ideológiám,
- pochopenie a toleranciu voči rozhodnutiam druhých,
- motiváciu k osobnému náboženskému životu a k zodpovednému konaniu v cirkvi a v spoločnosti.

Človek a svet práce

Vzdelávacia oblasť Človek a svet práce zahŕňa získavanie skúseností s rôznymi pracovnými činnosťami a technológiami, ktoré by mali viesť žiakov k nadobudnutiu základných zručností v rôznych oblastiach ľudskej činnosti a prispievať k úcte k práci.

Tieto ciele sa dosahujú prostredníctvom predmetu pracovné vyučovanie, ktorý sa zameriava na budovanie praktických pracovných návykov. Dopĺňa tak základné vzdelávanie o dôležitú zložku nevyhnutnú pre uplatnenie sa človeka v ďalšom osobnom a spoločenskom živote. Tým sa pracovné vyučovanie odlišuje od predmetov v ostatných vzdelávacích oblastiach a je ich určitou protiváhou. Je založené na tvorivej spolupráci žiakov.

Obsah predmetu pracovné vyučovanie tvoria tematické okruhy, ktoré nájdu uplatnenie aj pri vzdelávaní intelektovo nadaných žiakov:

- tvorivé využitie technických materiálov,
- základy konštruovania,
- stravovanie a príprava jedál,
- starostlivosť o životné prostredie,
- ľudové tradície a remeslá.

Umenie a kultúra

Táto vzdelávacia oblasť rozvíja žiakovo povedomie vlastnej kultúrnej identity, jeho kultúrno-historické vedomie, ako aj schopnosť rešpektovať a tolerovať hodnoty iných kultúr. Kultivuje vizuálnu, sluchovú, jazykovú a pohybovú gramotnosť a tvorivosť.

V primárnom stupni výchovy a vzdelávania nadväzuje na spontánne detské aktivity a cieľenú prípravu v rámci predprimárneho vzdelávania. Žiaci sa učia využívať základné kultúrne nástroje na kultivovanú komunikáciu, postupne rozlišovať rôzne súčasti kultúry (umenie, veda, náboženstvo, šport) a i. Učia sa vyjadrovať svoje estetické zážitky z vnímania

umeleckých diel, chápať význam estetickej činnosti v každodennom živote, chápať význam umenia v živote jednotlivca a spoločnosti. Rozvíja sa ich záujem o kultúrne dedičstvo svojho regiónu, národa a štátu, zoznamujú sa s európskou tradíciou, s kultúrou iných národov, učia sa chápať význam kultúrnych a umeleckých pamiatok. Získavajú vedomosti o súčasnej umeleckskej tvorbe a kultúre a učia sa jej porozumieť.

Prostredníctvom vzdelávacieho obsahu tejto oblasti sa primerane veku formujú samostatné a zodpovedné postoje k súčasnej kultúrnej ponuke, k móde a k subkultúram, rozvíja sa kritické myslenie vo vzťahu k ponuke masmédií a k iným súčasným kultúrnym procesom. Rozvíjajú sa interkultúrne kompetencie žiakov pre komunikáciu a spoluprácu s príslušníkmi iných kultúr.

Obsah vzdelávacej oblasti je zameraný prakticky aj teoreticky. V primárnom vzdelávaní rozvíja hlavne zručnosti v práci s umeleckými prostriedkami a s kultúrnymi nástrojmi na základe zážitku zo samotnej tvorivej vyjadrovacej činnosti žiaka. Vzdelávacia oblasť rozvíja osobnostné, kognitívne, komunikačné a občianske kompetencie. Pretože žiak je komplexnou osobnosťou a nie je možné rozvíjať jeho spôsobilosti izolovane, jednotlivé kompetencie sa rozvíjajú cez viaceré témy. Vyjadrovacie prostriedky umení poskytujú k takejto komplexnosti veľmi dobré východisko, lebo v integrovanej forme zapájajú mimoracionálne (zmyslové, citové, motorické) zložky, spolu s predstavivosťou, fantáziou a racionálnym (analyticko-syntetickým) myslením. Od žiaka sa očakávajú najmä jeho autentické, tvorivé riešenia úloh. Predmety umeleckskej výchovy poskytujú možnosti medzipredmetových väzieb s predmetmi iných oblastí.

Spôsobilosť vnímať a používať základné vyjadrovacie prostriedky a kompozičné princípy, kreatívne vyjadrovať svoje myšlienky, skúsenosti a emócie sa rozvíja prostredníctvom výtvarného, hudobného i dramatického prejavu, písaného a hovoreného slova. Žiakom sa sprístupňujú aj základné témy architektúry a multimédií (video, film, elektronické médiá). Na 1. stupni ZŠ do tejto oblasti patria predmety výtvarná výchova a hudobná výchova, obohacujú ju aj jednotlivé témy z literárnej výchovy, vlastivedy a etickej výchovy. V školskom programe je možné zaviesť tiež predmet dramatická výchova, ktorý využíva synergické pôsobenie viacerých umeleckých odvetví pri formovaní osobnosti žiaka.

K čiastkovým cieľom vzdelávacej oblasti patrí:

- chápanie významu umenia, estetickej činnosti a estetických faktorov v každodennom živote,
- získanie poznatkov o súčasnej umeleckskej tvorbe a kultúre,
- budovanie vedomia vlastnej kultúrnej identity a kultúrno-historického vedomia,
- poznanie a rozlíšenie hlavných druhov umenia,
- rozvinutie schopnosti vyjadriť vlastné estetické zážitky z vnímania umeleckých diel,
- nadobudnutie rešpektu k hodnotám iných kultúr, interkultúrnej tolerancie a základných kompetencií pre komunikáciu s príslušníkmi iných kultúr,
- podpora tvorby a vyjadrovania vlastných názorov a postojov,
- podpora kritického myslenia vo vzťahu k súčasnej kultúrnej ponuke a k médiám,
- tvorivé vyjadrovanie predstáv a myšlienok vybranými prostriedkami výtvarného umenia, hudby, písaného a hovoreného slova, pohybového gesta,
- formovanie a kultivovanie vizuálnej, sluchovej, jazykovej a pohybovej gramotnosti.

Zdravie a pohyb

Vzdelávacia oblasť Zdravie a pohyb vytvára priestor pre uvedomenie si potreby celoživotnej starostlivosti o svoje zdravie, ktorej neoddeliteľnou súčasťou je pohyb. Hlavným predmetom je telesná výchova, ale svojimi témami prispievajú k problematike starostlivosti

o zdravie aj prírodoveda či etická výchova. V primárnom vzdelávaní je telesná výchova dominantne zameraná na telesné, funkčné a pohybové zdokonaľovanie, čím sa prispieva k upevňovaniu zdravia, zdravotne orientovanej zdatnosti a pohybovej výkonnosti. Telesná výchova poskytuje elementárne teoretické a praktické vzdelanie v oblasti pohybu a športu, významne prispieva k psychickému, sociálnemu a morálnemu vývinu žiakov, k formovaniu ich kladného vzťahu k pohybovej aktivite. Svojou podstatou plní v procese vzdelávania, ktorý v iných predmetoch neumožňuje dostatočné zapojenie pohybu, aj významnú kompenzačnú funkciu.

Telesná výchova využíva široké spektrum pohybových prostriedkov, ktoré prispievajú k celkovému vývinu osobnosti s akcentom na hrubú i jemnú motoriku. Prostredníctvom pohybových cvičení, hier a súťaží pozitívne ovplyvňuje zdravotný stav žiakov.

Hlavným cieľom telesnej výchovy na 1. stupni ZŠ je pozitívna stimulácia vývinu kultúrne gramotnej osobnosti prostredníctvom pohybu s akcentom na zdravotne orientovanú zdatnosť a radostné prežívanie pohybovej činnosti. Základné okruhy sú:

- základné lokomócie a nelokomočné pohybové zručnosti,
- manipulačné, pohybové a prípravné športové hry,
- kreatívne a estetické pohybové činnosti,
- psychomotorické cvičenia a hry,
- aktivity v prírode a sezónne pohybové činnosti.

Čiastkové ciele telesnej výchovy možno formulovať takto:

- podporovať procesy sebazpoznávania a sebakontroly pri aktívnej pohybovej činnosti,
- podporovať aktivitu, fantáziu a kreativitu žiakov pri pohybových činnostiach,
- formovať pozitívny vzťah k telesnej výchove, pohybovým aktivitám, k športu,
- kultivovať pohybový prejav s akcentom na správne držanie tela,
- podporovať vytváranie optimálneho rozvoja zdravotne orientovanej zdatnosti,
- podporovať získavanie poznatkov o otázkach vplyvu pohybu na zdravie,
- uplatňovať zásady hygieny a bezpečnosti pri pohybovej činnosti.

Okrem vzdelávacích oblastí vymedzuje štátny vzdelávací program tiež tzv. **prierezové témy**, ktoré sa vzdelávacími oblasťami prelínajú. Odrážajú aktuálne problémy súčasnosti, sú určitým návodom na ich prevenciu a riešenie, ale zároveň slúžia aj na prehĺbenie základného učiva, zdôraznenie aplikačného charakteru, majú prispieť k tomu, aby si žiaci rozšírili rozhľad, osvojili si určité postoje, hodnoty, rozhodovanie. Prepájajú rôzne oblasti základného učiva, prispievajú ku komplexnosti vzdelávania žiakov a pozitívne ovplyvňujú proces utvárania a rozvíjania kľúčových kompetencií (spôsobilostí) žiakov.

Prierezové témy možno vyučovať v rámci jednotlivých učebných predmetov, alebo formou kurzov, prípadne samostatných predmetov zaradených v rámci voliteľných hodín v školskom vzdelávacom programe. Jednou z prierezových tém je tvorba projektu (na ľubovoľnú tému). Avšak pri vzdelávaní žiakov so všeobecným intelektovým nadaním možno vypracúvanie projektov a ich prezentáciu pokladať za mimoriadne vhodnú formu vyučovania všetkých povinných prierezových tém, ako aj ďalších tém, ktoré si škola zaradiť do svojho vzdelávacieho programu, alebo ktoré navrhnu samotní žiaci.

Na úrovni primárneho vzdelávania zavádza štátny vzdelávací program tieto povinné prierezové témy:

- Osobnostný a sociálny rozvoj,
- Dopravná výchova – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke,
- Environmentálna výchova,
- Ochrana života a zdravia,

- Multikultúrna výchova,
- Mediálna výchova,
- Tvorba projektu a jeho prezentácia.

Osobnostný a sociálny rozvoj

Prierezová téma Osobnostný a sociálny rozvoj je zameraná na zvyšovanie ľudského potenciálu žiakov, poskytuje im základy pre plnohodnotný a zodpovedný život. Ten vyžaduje nielen akademický rozvoj človeka, ale aj rozvoj jeho osobných a sociálnych spôsobilostí, ktoré akademický rozvoj spätne podporujú. Cieľom je, aby žiak získaval a udržal si osobnostnú integritu, pestoval kvalitné medziľudské vzťahy, rozvíjal sociálne spôsobilosti potrebné pre osobný a sociálny život a spoluprácu.

Téma sa prelína všetkými vzdelávacími oblasťami, pričom sa pri jej uskutočňovaní berú do úvahy aktuálne potreby žiakov. Uplatňuje sa aj vzdelávanie k ľudským právam a rodinná výchova. Osobnostný a sociálny rozvoj má najviac priestoru v predmete etická výchova, ale pre dosiahnutie jeho cieľov je dôležité vymedziť mu priestor aj v náukových predmetoch. Nevyhnutné je, aby sa všetky témy realizovali prakticky, prostredníctvom vhodných cvičení, modelových situácií, diskusií, hier a iných interaktívnych metód.

Čiastkové ciele osobnostného a sociálneho rozvoja možno vymedziť takto:

- rozvíjať sebareflexiu, rozmyšľať o sebe, spoznávať sám seba, svojich dobrých ale aj slabých stránok, rozvíjať sebaúctu a sebadôveru,
- naučiť sa preberať zodpovednosť za vlastné konanie, osobný život a sebvzdelávanie,
- naučiť sa uplatňovať svoje práva, ale aj rešpektovať práva, názory a potreby ostatných,
- formovať spôsobilosti vedúce k prevencii sociálnopatologických javov (šikanovania, agresivity, užívania návykových látok).

Dopravná výchova – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke

V každodennom živote sa žiaci stávajú účastníkmi cestnej premávky ako chodci, korčuliari, kolobežkári, cyklisti, cestujúci v prostriedkoch hromadnej alebo osobnej dopravy a pod. Okrem pozitívnych stránok má doprava a motorizmus aj veľa záporných stránok. Neúmerný je počet dopravných nehôd, ktorých účastníkmi sú deti v mladšom a staršom školskom veku. Základné vedomosti, zručnosti a návyky zamerané na bezpečné správanie sa v rôznych dopravných situáciách získavajú deti najmä prostredníctvom školy.

Dopravná výchova je povinnou súčasťou výchovy a vzdelávania žiakov základných škôl. Úlohou výchovy k bezpečnosti v cestnej premávke je postupne pripraviť deti na samostatný pohyb v cestnej premávke ako chodcov alebo cyklistov, pričom je potrebné mať na zreteli aj aspekt výchovy budúcich vodičov motorových vozidiel. Vyučovanie sa uskutočňuje v objekte školy, na detských dopravných ihriskách, alebo v bezpečných priestoroch v okolí školy.

Ciele výchovy k bezpečnosti v cestnej premávke na ZŠ zahŕňajú oblasť kognitívnu, afektívnu a psychomotorickú, ktoré je potrebné proporcionálne rozvíjať. K týmto cieľom patrí:

- pochopiť funkcie dopravy ako riadeného systému vymedzeného všeobecne záväznými právnymi predpismi,
- sformovať si mravné vedomie a správanie v zmysle morálnej a právnej zodpovednosti pri chôdzi a jazde v cestnej premávke,
- uplatňovať v cestnej premávke zásady bezpečného správania podľa všeobecne záväzných právnych predpisov, a to ako chodec, korčuliar, cyklista, cestujúci (spolujazdec) a pod.,

- rozvinúť spôsobilosť pozorovať situáciu v cestnej premávke, vyhodnocovať ju z hľadiska bezpečnosti a aplikovať návyky bezpečného správania v praktickom živote,
- zvládnuť základné taktické prvky chôdze a jazdy v cestnej premávke,
- pochopiť význam technického stavu a údržby vozidiel pre bezpečnú jazdu v cestnej premávke,
- uvedomiť si význam technických podmienok dopravy a zariadení ovplyvňujúcich bezpečnosť cestnej premávky.

Environmentálna výchova

Environmentálna výchova je prierezová téma, prelína sa všetkými predmetmi, ale najmä prírodovedou, vlastivedou, pracovným vyučovaním a etickou výchovou. Jej cieľom je prispieť k rozvoju osobnosti žiaka tak, aby nadobudol schopnosť chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím vo svojom okolí, a zároveň pochopil potrebu ochrany životného prostredia v celosvetovom meradle. Dôležité je, aby žiaci získali nielen vedomosti, ale aj zručnosti, ktorými môžu pomáhať životnému prostrediu jednoduchými činnosťami, ktoré sú im primerané.

K čiastkovým cieľom environmentálnej výchovy patrí:

- rozvíjať kladný vzťah k domácim aj voľne žijúcim zvieratám,
- chrániť rastliny, zvieratá a prírodné výtvory,
- chápať človeka ako súčasť prírody a uvedomovať si vzťah medzi ľudskou činnosťou a zmenami v kultúrnom ale aj prírodnom prostredí,
- starať sa o svoje okolie a jeho čistotu,
- rozumieť potrebe separovaného zberu odpadov a primerane podmienkam ho realizovať.

Ochrana života a zdravia

Ochrana života a zdravia sa v základných školách realizuje prostredníctvom učebných predmetov štátneho vzdelávacieho programu (najmä telesnej výchovy a prírodovedy) a samostatných organizačných foriem vyučovania – didaktických hier. V rámci témy sa aplikuje učivo, ktoré bolo v minulosti súčasťou povinného učiva ochrany človeka a prírody. Prierezová téma integruje postoje, vedomosti a schopnosti žiakov zamerané na ochranu života a zdravia v mimoriadnych situáciách, ale aj pri pobyte a pohybe v prírode.

Cieľom výchovy a vzdelávania je pripraviť každého jednotlivca na život v prostredí, v ktorom žije. Prierezová téma je orientovaná predovšetkým na zvládnutie situácií vzniknutých vplyvom priemyselných a ekologických havárií, dopravnými nehodami, živelnými pohromami a prírodnými katastrofami. Zároveň napomáha zvládnuť nevhodné podmienky v situáciách vzniknutých pôsobením cudzej moci či terorizmom voči občanom nášho štátu.

Výchovno-vzdelávacie pôsobenie sa zameriava na tri oblasti:

- riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana,
- zdravotná príprava,
- pobyt a pohyb v prírode.

K cieľom prierezovej témy patrí:

- formovať vzťah k problematike ochrany svojho zdravia a života, ale aj zdravia a života iných ľudí,
- získať potrebné teoretické vedomosti a praktické zručnosti,
- nadobudnúť vedomosti a zručnosti v sebaochrane a poskytovaní pomoci iným v prípade ohrozenia zdravia a života.
- rozvinúť morálne vlastnosti tvoriace základ vlasteneckého a národného cítenia,

- formovať predpoklady na dosiahnutie vyššej telesnej zdatnosti a celkovej odolnosti organizmu voči fyzickej a psychickej záťaži v náročných životných situáciách.

Multikultúrna výchova

Multikultúrna výchova je zaradená do obsahu vzdelávania s ohľadom na slovenské kultúrne prostredie, kde po stáročia spolunažívali príslušníci rôzneho etnického, národného, náboženského a kultúrneho pôvodu. Multikultúrnosť slovenskej spoločnosti však nikdy neznamenala len pokojné spolunažívanie rôznych skupín obyvateľov, ale vždy bola a dodnes je poznačená aj predsudkami a stereotypmi, ktoré sa prejavujú v rôznych podobách neznášanlivosti, rasizmu či xenofóbie.

Tradičná kultúrna rozmanitosť sa pritom v súčasnosti ešte prehlbuje vďaka viacerým trendom, ktoré sa často zastrešujú pojmom globalizácia. Jedným z týchto trendov, ktorý výrazne zvyšuje rozmanitosť kultúr na Slovensku, je migrácia príslušníkov vzdialenejších a doposiaľ nepoznaných kultúr a subkultúr. Je zrejme, že žiaci všetkých vekových kategórií budú čoraz častejšie v osobnom aj verejnom živote vystavení rôznym kultúrnym vplyvom a v čoraz väčšej miere sa budú dostávať do kontaktu s príslušníkmi iných kultúr. Preto je potrebné, aby boli na tieto výzvy pripravení a aby boli schopní rozoznať, rešpektovať a podporovať rôzne kultúrne ukotvenie vo svojom okolí.

Cieľom prierezovej témy multikultúrna výchova je preto výchovné a vzdelávacie pôsobenie zamerané na rozvoj poznania rozličných tradičných aj nových kultúr a subkultúr, akceptáciu kultúrnej rozmanitosti ako spoločenskej reality a rozvoj tolerancie, rešpektu a prosociálneho správania a konania vo vzťahu ku kultúrnej odlišnosti. Edukačná činnosť je zameraná na to, aby škola a školské vzdelávanie fungovali ako spravodlivé systémy, kde majú všetci žiaci rovnakú príležitosť rozvíjať svoj potenciál. Žiaci spoznávajú svoju kultúru aj iné kultúry, históriu, zvyky a tradície ich predstaviteľov, rešpektujú tieto kultúry ako rovnocenné a dokážu s ich príslušníkmi konštruktívne komunikovať a spolupracovať.

Multikultúrnou výchovu možno prirodzene realizovať v rámci humanitných a spoločenskovedných predmetov. Prvky multikultúrnej výchovy však možno v obsahovej a metodologickej rovine či s pomocou vhodných príkladov rozvíjať aj v prírodovedných predmetoch či pri výučbe materinského a cudzích jazykov.

Mediálna výchova

Jedným z významných socializačných faktorov ovplyvňujúcich hodnoty, postoje a správanie jedinca sú médiá. Osvojenie spôsobilosti kompetentne zaobchádzať s médiami je cieľom mediálnej výchovy ako prierezovej témy.

Čiastkové ciele sú nasledovné:

- lepšie porozumieť pravidlám fungovania mediálneho sveta a primerane veku sa v ňom orientovať,
- vedieť posudzovať mediálne šírené posolstvá, objavovať v nich to hodnotné, čo pozitívne ovplyvňuje osobnostný a sociálny rast,
- uvedomovať si negatívne mediálne vplyvy na vlastnú osobnosť a snažiť sa ich zodpovedným prístupom eliminovať,
- samostatne tvoriť mediálne produkty primerané vývinovej úrovni žiaka.

Tvorba projektu a jeho prezentácia

Prierezová téma spája viaceré kompetencie, ktoré chceme u žiakov rozvíjať – spôsobilosť komunikovať, argumentovať, používať informácie a pracovať s nimi, riešiť

problémy, poznať sám seba a svoje schopnosti, spolupracovať v skupine, tvoriť, prezentovať svoj či skupinový produkt, adekvátne prezentovať sám seba. Žiaci si majú osvojiť postupnosť jednotlivých krokov a metodológiu tvorby projektu, ktorú budú môcť využívať vo všetkých učebných predmetoch, ako aj v mimoškolskej činnosti. Učia sa prezentovať svoju prácu písomne aj verbálne a tiež s použitím informačných a komunikačných technológií. Získané spôsobilosti sú mimoriadne dôležité pre uplatnenie v takých oblastiach činnosti ako je veda (prírodovedné i spoločenskovedné a humanitné disciplíny), technika, pedagogika – teda v oblastiach, v ktorých sa predpokladá ďalší rozvoj žiakov s intelektovým nadaním.

5. Charakteristika odboru vzdelávania a podmienky prijímania žiakov

Prvý stupeň základnej školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním poskytuje primárne vzdelávanie (ISCED 1). To dáva základy všeobecného vzdelania, ktoré sú rovnaké pre všetkých žiakov. Nadaní žiaci ho však získavajú modifikovanými postupmi, prispôbenými ich špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám. Primárne vzdelávanie trvá štyri roky, v individuálnych prípadoch môže byť skrátené preskočením ročníka alebo absolvovaním dvoch ročníkov počas jedného školského roku.

Podmienky prijatia žiakov do škôl pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním stanovuje § 105 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a Vyhláška MŠ SR č. 307/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní žiakov so všeobecným intelektovým nadaním.

6. Vzdelávacie štandardy

V doterajšom systéme výchovy a vzdelávania pracovali všetky školy podľa štátom schválených učebných osnov, v ktorých bol definovaný výchovno-vzdelávací cieľ a obsah jednotlivých učebných predmetov. Podľa súčasných predpisov (§ 7 ods. 4 písm. f) a § 9 ods. 5 zákona č. 245/2008 Z. z.) sú učebné osnovy súčasťou školského vzdelávacieho programu. Každá škola si vypracúva vlastné učebné osnovy; ich minimálny rozsah je daný vzdelávacím štandardom príslušného štátneho vzdelávacieho programu (§ 9 ods. 6).

Štátny vzdelávací program pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním nemá osobitné vzdelávacie štandardy. Učebné osnovy škôl pre týchto žiakov budú odlišné, v niektorých vzdelávacích oblastiach bohatšie ako osnovy bežných škôl, v iných možno stručnejšie, no vzdelávací štandard – teda minimum, ktoré nadaní žiaci musia zvládnuť, je rovnaký ako vzdelávací štandard všetkých ostatných škôl.

Vzdelávacie štandardy sú podľa § 6 ods. 4 pís. g) školského zákona súčasťou štátneho vzdelávacieho programu. Podľa § 9 ods. 1 obsahujú súbor požiadaviek na osvojenie si vedomostí, zručností a schopností, ktoré majú deti a žiaci získať, aby mohli pokračovať vo vzdelávaní v nadväzujúcej časti vzdelávacieho programu alebo aby im mohol byť priznaný stupeň vzdelania podľa tohto zákona. Práve potreba nadväznosti a garantovaná možnosť prechodu z bežného vzdelávacieho programu do programu pre žiakov s nadaním a naopak (a to kedykoľvek podľa aktuálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiaka) je dôvodom, prečo musia byť vzdelávacie štandardy základných škôl rovnaké. V štátnom vzdelávacom programe pre bežné školy sa k tomu uvádza: „Obsahová časť vzdelávacieho štandardu určuje minimálny obsah vzdelávania. Jeho hlavným cieľom je zjednocovať, koordinovať, resp. zabezpečovať kompatibilitu minimálneho obsahu vzdelávania na všetkých školách.“

Podstatu vzdelávacích štandardov vysvetľuje štátny vzdelávací program pre bežné školy takto: V novom výchovno-vzdelávacom systéme sa kladie zvýšený dôraz „na výstup zo

vzdelávania... Je to štruktúrovaný popis spôsobilostí. Vzdelávanie je úspešné vtedy, ak vieme, k akým cieľom podľa požiadaviek majú žiaci dospieť. Preto sa v štátnom vzdelávacom programe kladie dôraz na formulovanie požiadaviek na výstup z témy, z ročníka alebo celého stupňa podľa charakteru predmetu. Požiadavky na výstup sú sformulované v časti programu s názvom vzdelávací štandard“. V skutočnosti sú vzdelávacie štandardy k štátnym vzdelávacím programom pre stupne ISCED 1, ISCED 2 a ISCED 3a pripojené ako prílohy. Tieto prílohy sú záväzné aj pre tvorbu učebných osnov škôl pre žiakov s intelektovým nadaním.

Zákon č. 245/2008 Z. z. v § 9 ods. 2 stanovuje: “Vzdelávacie štandardy pre deti a žiakov sa členia na a) výkonové štandardy, ktoré určujú kritériá úrovne zvládnutia vedomostí, zručností a schopností, b) obsahové štandardy, ktoré určujú rozsah požadovaných vedomostí a zručností.“ Tvorba vzdelávacích štandardov je náročný proces, ktorý nie je doteraz zavŕšený. Štandardy rôznych učebných predmetov v prílohe štátneho vzdelávacieho programu sú spracované na rôznej úrovni, niektoré stručne, iné podrobnejšie, niektoré nie sú členené v zmysle zákona, nakoľko boli pripravované ešte pred schválením zákona v parlamente. Vzdelávacie štandardy sa budú priebežne upravovať. Momentálne platné znenie bude vždy dostupné na www.minedu.sk.

7. Rámcové učebné plány

Vzdelávacia oblasť	Predmet	Ročník:	1.	2.	3.	4.
Jazyk a komunikácia	slovenský jazyk a literatúra		7	6	6	6
	prvý cudzí jazyk		2	2	3	3
Príroda a spoločnosť	prírodoveda		1	1	1	1
	vlastiveda		-	1	1	1
Človek a hodnoty	etická / náboženská výchova		1	1	1	1
Matematika a práca s informáciami	matematika		4	4	4	4
	informatika		-	1	1	1
Človek a svet práce	pracovné vyučovanie		-	-	-	1
Umenie a kultúra	výtvarná výchova		1	1	1	1
	hudobná výchova		1	1	1	1
Zdravie a pohyb	telesná výchova		2	2	2	2
Povinná časť spolu			19	20	21	22
Voliteľné hodiny (v rámci školského vzdelávacieho programu)			4	4	4	4
Spolu (povinné + voliteľné)			23	24	25	26
Nepovinné predmety (individuálne voliteľné)			0-2	0-2	0-2	0-2

Rámcové učebné plány štátneho vzdelávacieho programu pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním na úrovni ISCED 1 vychádzajú z rámcových učebných plánov štátneho vzdelávacieho programu pre 1. stupeň bežných základných škôl v Slovenskej republike.

Povinné vyučovanie cudzieho jazyka sa zavádza už od 1. ročníka, kde je o hodinu znížené povinné vyučovanie slovenského jazyka (nadaní žiaci sa rýchlejšie naučia čítať, mnohí už čítajú pri nástupe do školy). Mierne sa rozširuje povinná dotácia prírodovedy a etickej/náboženskej výchovy. V 3. a 4. ročníku sa vzhľadom na vzdelávacie potreby žiakov rozširuje povinná dotácia matematiky. V rámcovom pláne je preto v porovnaní s rámcovým plánom štátneho vzdelávacieho programu pre bežné školy o 1 hodinu menej voliteľných hodín využitelných pri zostavení školských učebných plánov.

Celkový počet povinných a voliteľných hodín je oproti učebnému plánu bežných ZŠ v prvých dvoch ročníkoch vyšší o jednu hodinu týždenne, vo 4. a 5. ročníku je rovnaký. Navyše si jednotliví žiaci so všeobecným intelektovým nadaním môžu podľa svojich záujmov a schopností individuálne vybrať maximálne dve hodiny nepovinných predmetov, ak ich škola ponúka.

Jednotlivé predmety možno vyučovať aj blokovo, ak bude dodržaná ich týždenná dotácia, alebo celková dotácia za obdobie, v ktorom sa blokové vyučovanie realizovalo.

8. Vyučovacím jazyk

Vyučovacím jazykom v školách pre deti so všeobecným intelektovým nadaním je štátny jazyk.

Ak je žiak základnej školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním dieťaťom občanov patriacich k národnostnej menšine, môže mať v rámci voliteľných predmetov v učebnom pláne zaradený predmet jazyk a literatúra príslušnej národnosti s tým, že povinná dotácia predmetu slovenský jazyk a literatúra sa mu zníži v 1. ročníku o dve a v druhom až 4. ročníku o jednu hodinu týždenne.

Vo svojom jazyku sa žiak so všeobecným intelektovým nadaním, ktorý je dieťaťom občanov patriacich k národnostnej menšine, môže vzdelávať v základnej škole s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny podľa individuálneho vzdelávacieho programu, ktorý zohľadní jeho špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby.

9. Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie

Výchova a vzdelávanie žiakov so všeobecným intelektovým nadaním v školách pre žiakov s nadaním je organizovaná v súlade s § 103, § 104 a § 106 zákona č. 245/2008 Z. z. a vyhláškou MŠ SR č. 307/2008 Z. z. Na stupni ISCED 1 sa jedná o prvé štyri ročníky základnej školy pre žiakov s intelektovým nadaním. Takáto škola je zvyčajne zriadená ako plnoorganizovaná základná škola (§ 29 ods. 3 písm. a) školského zákona). Môže byť zriadená aj ako škola, ktorá nemá všetky ročníky (§ 29 ods. 3 písm. b). Takáto škola poskytuje vzdelávanie a výchovu iba v ročníkoch 1.-5., potom sa predpokladá prechod žiakov na osemročné gymnázium.

Vzdelávanie v základnej škole pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním je poldenné, prípadne celodenné v rámci dennej formy štúdia (§ 54, ods. 2, 5 a 6 školského zákona).

Podľa § 104 ods. 9 školského zákona je v triede prvého až štvrtého ročníka základnej školy (teda na stupni ISCED 1) pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním najviac 12 žiakov. Vyučovanie možno podľa podmienok školy organizovať v rámci celej triedy alebo v menších skupinách (delenie triedy na niektoré predmety). Skupiny sa vytvárajú spravidla s ohľadom na úroveň a štruktúru nadania jednotlivých žiakov. Na zabezpečenie plnenia cieľov vzdelávacieho programu a vzhľadom na individuálne schopnosti a záujmy žiakov možno pri vyučovaní spájať jednotlivé skupiny z rôznych tried. Vyučovanie niektorých predmetov alebo tém možno podľa potreby realizovať tiež v zlúčených triedach. V rámci pokusného overovania alternatívnej starostlivosti o intelektovo nadané deti v základnej škole sa na 1. stupni ZŠ osvedčilo pracovať so 14-16 člennými skupinami žiakov.

Vyučovanie sa organizuje v hodinových alebo dvojhodinových časových jednotkách, jedna vyučovacia hodina má 45 minút. Možno ho však organizovať aj blokovo, ak bude dodržaná celková časová dotácia za obdobie, v ktorom sa blokovo vyučovanie realizuje. Pri dodržaní tejto podmienky možno do spoločného tematického bloku spájať aj rôzne predmety, čím sa pri vyučovaní niektorých tém lepšie zabezpečí uplatnenie medzipredmetových vzťahov.

Vzdelávací proces v škole pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním je výrazne individualizovaný. Jednotliví žiaci môžu byť podľa § 103 zákona č. 245/2008 Z. z. preradení do vyššieho ročníka bez absolvovania predchádzajúceho ročníka (ods. 9 písm. d), absolvovať viacero ročníkov počas jedného školského roka (ods. 9 písm. e), alebo absolvovať niektoré učebné predmety vo vyššom ročníku (ods. 9 písm. f). Môžu tiež postupovať podľa individuálneho učebného plánu (§ 26).

Ak je intelektovo nadaný žiak súčasne žiakom so zdravotným znevýhodnením, pracuje podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu (§ 4 ods. 3 vyhlášky MŠ SR č. /2008 Z. z.), v ktorom musia byť zohľadnené aj výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajúce z tohto znevýhodnenia.

10. Povinné personálne zabezpečenie

Realizácia štátneho vzdelávacieho programu vo výchovno-vzdelávacom procese si vyžaduje zodpovedajúce personálne podmienky, ktoré zabezpečia efektívnosť vzdelávania a vytváranie kooperatívnych sociálnych vzťahov medzi jeho účastníkmi. Učitelia žiakov s intelektovým nadaním musia spĺňať požiadavky pedagogickej a odbornej spôsobilosti podľa platných predpisov. Na stupni ISCED 1 to bude kvalifikácia pre prácu so žiakmi 1. stupňa ZŠ, aprobácia pre vyučovanie cudzích jazykov a predmetov zaradených v školskom vzdelávacom programe nad rámec štátneho vzdelávacieho programu. Vzdelávanie môže realizovať aj špeciálny pedagóg. Edukáciu nadaného žiaka so zdravotným znevýhodnením možno podľa § 104, ods. 8 školského zákona zabezpečovať aj s pomocou asistenta učiteľa.

Pedagogickí pracovníci škôl pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sa prijímajú na základe výberového konania, ktoré zohľadňuje požiadavky na ich pedagogické, odborné, ale aj osobnostné kompetencie. Riaditeľ školy zabezpečí, aby boli odborne zaškolení a kvalifikovane informovaní o špecifčnosti práce s intelektovo nadanými žiakmi. Pedagógovia si zvyšujú kvalifikáciu postgraduálnym vzdelávaním, špeciálnym inovačným štúdiom alebo cyklickým vzdelávaním zameraným na pedagogiku nadaných.

Podobne ako v štátnom vzdelávacom programe pre bežné školy sa stanovuje, že pedagogickí zamestnanci:

- preukazujú odborné a pedagogicko-psychologické spôsobilosti, ktoré využívajú pri pedagogickej komunikácii, motivácii žiakov, ich diagnostikovaní, hodnotení, pozitívnom riadení triedy a udržiavaní neformálnej disciplíny,
- riadia svoj sebarozvoj a celoživotné učenie v odbornej oblasti a osobnostnom raste,
- sú ako súčasť kolektívu schopní efektívnej a ľudsky podporujúcej komunikácie, spolupráce, práce v tímoch a kooperatívneho riešenia problémov.

Vedúci pedagogickí zamestnanci okrem toho:

- svojimi manažérskymi spôsobilosťami vytvárajú predpoklady pre fungujúce, motivované spolupracujúce spoločenstvo v škole s náročnou profesionálnou klímou a podporujúcim prostredím,
- zaujímajú sa o svoj rast, ako aj odborný a osobnostný rast všetkých členov kolektívu a vytvárajú preň podmienky.

Pri vzdelávaní žiakov so všeobecným intelektovým nadaním na stupni ISCED 2 je povinne zabezpečená spolupráca s psychológom, ktorý sleduje osobnostný, kognitívny, emocionálny a sociálny vývin žiakov, intervenuje doň psychologickými prostriedkami, ak je to potrebné, a poskytuje poradenské služby pedagogickým pracovníkom. Na školách s väčším počtom žiakov zabezpečuje každodenný systematický psychologický servis školský psychológ. Menšie školy využívajú služby psychológa centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, ktorý diagnostikoval všeobecné intelektové nadanie žiakov.

11. Povinné materiálno-technické a priestorové zabezpečenie

Dôležitou podmienkou uskutočňovania vzdelávacieho programu pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sú priestorové podmienky a materiálno-technické zabezpečenie školy, ktoré umožní plnenie výchovno-vzdelávacích cieľov v súlade s týmto vzdelávacím programom a učebným plánom, ako aj špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami žiakov.

Priestory školy sa členia na:

- všeobecné učebne (triedy),
- jazyková učebňa a ďalšie špeciálne učebne (podľa školského vzdelávacieho programu),
- učebňa informatiky,
- telocvičňa, resp. učebňa (učebne) s upraveným bezpečným povrchom podlahy,
- učebňa (učebne) upravená na pracovné vyučovanie,
- informačno-študijné centrum (knížnica, médiotéka),
- priestory pre aktívne využitie voľného času, spoločné činnosti a relaxáciu,
- priestory vhodné pre hromadné stretávanie sa žiakov celej školy alebo tried, učiteľov a rodičov,
- priestory pre záujmovú činnosť po vyučovaní (školský klub, záujmové krúžky),
- miestnosti pre prípravné práce učiteľov a ich relaxáciu (zborovňa, kabinety),
- priestory pre uloženie učebných pomôcok,
- kancelárie vedenia školy a nepedagogických zamestnancov školy,
- ďalšie pomocné priestory pre zaistenie chodu školy (kotolňa, sklad ap.),
- priestory pre odkladanie odevov a obuvi (šatne),
- spoločné priestory pre hygienu žiakov vrátane WC
- priestory pre hygienu pedagogických a nepedagogických zamestnancov školy vrátane WC
- priestory spoločného stravovania,
- miestnosť pre riešenie zdravotných problémov,

- školské ihrisko, školský dvor alebo iný pozemok vhodný na športy, relaxáciu, prípadne vyučovanie na čerstvom vzduchu.

K povinnému materiálnemu a technickému vybaveniu patria:

- polyfunkčné vybavenie učební, umožňujúce žiakom pracovať pri rôznom rozmiestnení pracovných miest, ako i na zemi,
- vybavenie miestností na voľný čas a rekreáciu,
- vybavenie učebne na pracovné vyučovanie (dielne),
- vybavenie telocvične, športové a telocvičné pomôcky,
- učebnice, alternatívne učebnice, učebné materiály, pracovné zošity, mapy, glóbusy,
- doplnková literatúra pre žiakov, náučná literatúra, encyklopédie, slovníky, krásna literatúra,
- literatúra pre učiteľov, metodické materiály,
- interaktívne výukové programy na nosičoch CD, DVD,
- audiotechnika a videotechnika,
- počítačová technika pre žiakov, zariadenie počítačovej učebne s napojením na internet,
- osobné počítače s príslušenstvom a napojením na internet pre vedenie školy, pedagogických pracovníkov i administratívnych zamestnancov školy,
- rozmnožovacia technika, výkonná kopírka na rozmnožovanie alternatívnych učebných materiálov,
- spotrebný materiál.

12. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní

Tieto podmienky sú rovnaké ako v každej škole, ktorú navštevujú žiaci príslušného veku. Škola svojimi organizačnými opatreniami zabezpečuje:

- zdravé prostredie učební a ostatných priestorov školy podľa platných technických a hygienických noriem (zodpovedajúca svetelnosť, teplota, nehlučnosť, čistota, vetranie, hygienické vybavenie),
- primeranú veľkosť sedacieho a pracovného nábytku,
- vhodný režim vyučovania s rešpektovaním hygieny učenia a učenia sa,
- vhodnú štruktúru pracovného režimu a odpočinku žiakov, pedagogických pracovníkov i nepedagogických zamestnancov školy,
- stravovací a pitný režim adekvátny vekovým a individuálnym potrebám žiakov i zamestnancov školy,
- aktívnu ochranu žiakov i zamestnancov školy pred úrazmi,
- dostupnosť prvej pomoci (materiálnu i personálnu),
- súpis kontaktov na lekárske služby a služby pomoci pri nepredvídaných udalostiach,
- zákazu fajčenia, pitia alkoholu a používania iných škodlivín v škole a jej okolí,
- výrazné označenie všetkých nebezpečných predmetov a častí využívaných priestorov,
- pravidelnú kontrolu priestorov z hľadiska bezpečnosti a kontrolu plnenia bezpečnostných opatrení.

13. Osobitosti a podmienky na výchovu a vzdelávanie intelektovo nadaných žiakov s ďalšími špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Nadpriemerné intelektové nadanie sa môže rozvinúť aj u žiaka s postihnutím, žiaka chorého alebo zdravotne oslabeného, žiaka s vývinovými poruchami učenia alebo správania. Školský zákon zaraďuje takéto deti k žiakom so zdravotným znevýhodnením (§ 2 písm. k)

a pokladá ich, rovnako ako žiakov s nadaním, za žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Tieto potreby musí diagnostikovať zariadenie výchovného poradenstva a prevencie (§ 2 písm. j). Intelektovo nadaný jednotlivец môže okrem mentálneho postihnutia trpieť prakticky ľubovoľným problémom či kombináciou problémov z oblasti zdravotného znevýhodnenia, a to po celú dobu vzdelávania, alebo iba v istom časovom či vývinovom období.

Ak má žiak školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním okrem nadania diagnostikované aj špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajúce z jeho zdravotného znevýhodnenia, vzdeláva sa podľa individuálneho vzdelávacieho programu (§ 4 ods. 3 vyhlášky MŠ SR č. 307/2008 Z. z.), ktorý zohľadňuje nielen potrebu rozvíjať jeho nadanie, ale aj potrebu kompenzovať nedostatky vyplývajúce z jeho zdravotného znevýhodnenia. Za tvorbu tohto programu zodpovedá triedny učiteľ, ktorý pri tom spolupracuje so školským špeciálnym pedagógom alebo špeciálnym pedagógom príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie.

Pri príprave individuálneho vzdelávacieho programu a vo výchovno-vzdelávacej práci postupujú pedagogickí pracovníci školy pre žiakov s intelektovým nadaním v súlade so školským vzdelávacím programom a súčasne podľa metodických materiálov, ktoré pre jednotlivé druhy špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb schválilo ministerstvo školstva.

Škola pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním, na ktorej sa vzdelávajú žiaci so zdravotným znevýhodnením, zabezpečuje služby školského špeciálneho pedagóga (§ 130, ods. 3 písm. c) zákona č. 245/2008 Z. z.) alebo terénneho špeciálneho pedagóga (§ 131 ods. 2 zákona) v spolupráci s centrom špeciálno-pedagogického poradenstva. Pri starostlivosti o žiakov s rôznymi druhmi špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb spolupracuje tiež s centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, deťskými, dorastovými a príslušnými odbornými lekármi, prípadne ďalšími odborníkmi. Škola pre svojich žiakov zabezpečuje potrebné kompenzačné, rehabilitačné a špeciálne učebné pomôcky.

14. Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov

Školský vzdelávací program predstavuje druhú úroveň participatívneho modelu riadenia výchovno-vzdelávacieho procesu. Poskytuje školám možnosť profilovať sa a vychádzať v ústrety potrebám a záujmom žiakov. Škola je otvoreným spoločenstvom; pozná požiadavky žiakov a rodičov, obce, špecifiká regiónu, a to všetko má premietnuť do konkrétneho obsahu a foriem vzdelávania, ktoré vo svojom programe ponúka.

Školský vzdelávací program je podľa § 7 ods. 1 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní základným dokumentom školy, podľa ktorého sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje. Vydáva ho riaditeľ školy po prerokovaní v pedagogickej rade školy a v rade školy. Zriaďovateľ si ho od riaditeľa môže vyžiadať na schválenie (§ 7 ods. 2 zákona). Ak ide o novozriaďovanú školu, odborné vypracovanie školského vzdelávacieho programu zabezpečí zriaďovateľ a prikladá ho k žiadosti o zaradenie školy do siete škôl a školských zariadení (§ 7 ods. 8).

Školský vzdelávací program musí byť vypracovaný v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania stanovenými školským zákonom a tiež v súlade s príslušným štátnym vzdelávacím programom (§ 7 ods. 3); v prípade školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním teda v súlade so štátnym vzdelávacím programom pre školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním. Súlad školského vzdelávacieho programu s týmito dokumentami kontroluje Štátna školská inšpekcia (§ 7 ods. 7).

Riaditeľ školy zverejní školský vzdelávací program na verejne prístupnom mieste (§ 7 ods. 9). Myslí sa tým výveska vo verejne prístupnom vestibule či predsieni školy, program môžu obsahovať písomné informačné a propagačné materiály o škole, mal by byť zverejnený na webovej stránke školy. Je vhodné, aby bol záujemcom prístupný aj na školskom odbore obecného úradu, resp. u zriaďovateľa školy.

Povinnú štruktúru školského vzdelávacieho programu vymedzuje § 7 ods. 4 školského zákona. **Obsah školského vzdelávacieho programu** je nasledovný:

1. názov,
2. vymedzenie vlastných cieľov a poslania výchovy a vzdelávania,
3. údaj o stupni vzdelania, ktorý sa absolvovaním programu alebo jeho ucelenej časti dosiahne,
4. vlastné zameranie školy (vrátane špecifik práce s intelektovo nadanými žiakmi),
5. informácie o dĺžke štúdia a formách výchovy a vzdelávania,
6. učebný plán,
7. učebné osnovy,
8. informáciu o vyučovacom jazyku školy,
9. informácie o podmienkach a spôsobe ukončovania výchovy a vzdelávania,
10. informácie o vydávaní dokladu o získanom vzdelaní,
11. personálne zabezpečenie,
12. opis materiálno-technických a priestorových podmienok,
13. opis podmienok na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní,
14. vnútorný systém kontroly a hodnotenia žiakov,
15. vnútorný systém kontroly a hodnotenia zamestnancov školy,
16. požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov školy.

Pri tvorbe školského vzdelávacieho programu sa uplatňujú nasledujúce **zásady**:

- V školskom vzdelávacom programe školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sa odráža zameranie školy a stratégia, ktorú určuje vedenie školy spolu s obcou a regiónom s ohľadom na špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby nadaných žiakov, potreby ich osobnostného rozvoja i potreby spoločnosti, v ktorej budú žiaci aj neskôr svoje nadanie uplatňovať.
- Na tvorbe školského vzdelávacieho programu sa podieľa celý pedagogický zbor školy, program je výpoveďou školy o jej predstave kvalitného vzdelávania.
- Škola si môže pre svoj vzdelávací program vytvoriť názov, ktorý vystihuje jeho hlavné myšlienky.
- Programové zameranie školy sa profiluje pomocou školského učebného plánu, do ktorého škola zaradi predpísané povinné predmety a predmety alebo iné aktivity, ktorými využije tzv. voľné hodiny. V školskom učebnom pláne musia byť využité všetky, t. j. povinné i voliteľné hodiny, ktoré jej dáva štátny vzdelávací program k dispozícii.
- Škola môže mať aj viacero učebných plánov, ak má triedy s rôznym zameraním.
- Školský vzdelávací program umožňuje využiť jednotlivým žiakom aj individuálne vzdelávacie stratégie vymedzené v § 3 ods. 9 školského zákona.
- Školský vzdelávací program počíta s možnosťou vytvoriť individuálne vzdelávacie programy pre žiakov, ktorí okrem nadania majú aj iné druhy špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb.

Podstatnou zložkou školského vzdelávacieho programu sú **učebné plány** a **učebné osnovy**. Pri tvorbe učebných plánov možno postupovať nasledovne:

- Škola využije voľné hodiny na zvýšenie časovej dotácie povinných predmetov určených štátnym vzdelávacím plánom; v takom prípade sa počíta s obohacovaním obsahu týchto predmetov, ktoré sa vymedzí v učebných osnovách.
- Škola rozšíri učebný plán o nové predmety v súlade so svojím zameraním. Na 1. stupni základnej školy sa odporúča zaradiť do učebného plánu hodiny tzv. obohatenia, ktoré boli navrhnuté na základe výsledkov pokusného overovania alternatívnej starostlivosti o intelektovo nadaných žiakov realizovaného v rokoch 1993-2007. Vhodný je tiež predmet Dramatická výchova.
- Zvýšenie dotácie povinných predmetov a zaradenie nových predmetov možno kombinovať.
- V školskom vzdelávacom programe možno niektoré povinné predmety zlúčiť do tematických blokov, ak sa nezníži ich celková povinná dotácia a minimálny obsah stanovený vzdelávacími štandardami. Predmety možno integrovať v rámci tematickej oblasti (Príroda a spoločnosť, Umenie a kultúra), ale aj naprieč oblasťami (príklad: namiesto jednej hodiny výtvarnej výchovy a jednej hodiny slovenského jazyka – konkrétne slohovej výchovy – vyučovať dvojhodinový blok, v rámci ktorého žiaci tvoria literárny text a spájajú ho s výtvarným prejavom; iný príklad: namiesto hodiny pracovného vyučovania a hodiny prírodovedy zaradiť dvojhodinový blok zameraný na prípravu a realizáciu prírodovedných pokusov a vytváranie modelov).
- Ak nebude predmet Pracovné vyučovanie integrovaný s iným predmetom, odporúča sa realizovať ho formou projektu, v rámci ktorého si žiaci osvojujú základné pracovné zručnosti.
- V učebnom pláne treba riešiť aj spôsob realizácie povinných prierezových tém, a to ich zaradením do rozvrhu v rámci voľných hodín, alebo (častejšie) ich zapracovaním do učebných osnov, ktoré škola vypracúva pre každý vyučovaný predmet.
- Pri tvorbe osnov povinných učebných predmetov vychádza škola zo štátom schválených vzdelávacích štandardov, ktoré v niektorých predmetoch vzhľadom na nadanie žiakov primerane rozširuje. Pre predmety zaradené iba v školskom učebnom pláne musí škola vypracovať vlastné osnovy.

Pri tvorbe školského vzdelávacieho programu 1. stupňa základnej školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním možno využiť materiály, ktoré boli v predchádzajúcom období schválené Ministerstvom školstva SR na základe projektu pokusného overovania alternatívnej starostlivosti o intelektovo nadané deti v základnej škole s tým, že učebný plán sa upraví tak, aby bol v súlade s rámcovým učebným plánom štátneho vzdelávacieho programu (kapitola 7). Neučí sa teda prvouka a vlastiveda, ale prírodoveda a vlastiveda, počet hodín jednotlivých predmetov (prípadne ich blokov) nemôže byť menší, než určuje rámcový učebný plán. Konkrétne sa jedná o:

- *Učebný plán a doplnky k učebným osnovám pre 1. – 4. ročník základnej školy pre žiakov s intelektovým nadaním* schválené Ministerstvom školstva SR dňa 30.8.2007 pod č. CD-2007-16094/33586-1:095 s platnosťou od 1.9.2007. Materiál je dostupný na www.statpedu.sk. Obsahuje aj osnovy učebného bloku Obohatenie.

Zo skúsenosťami získanými v priebehu pokusného overovania realizácie výchovno-vzdelávacieho programu pre intelektovo nadaných žiakov sa možno zoznámiť aj na

metodických odborných seminároch, ktoré organizuje Škola pre mimoriadne nadané deti a gymnázium v Bratislave. Bližšie informácie možno získať na www.smnd.sk.

Ako inšpirácia môžu slúžiť tiež materiály z pokusného overovania integrovanej edukácie intelektovo nadaných detí v základnej škole. Sú to:

- *Učebný plán pre 1. – 4. ročník základnej školy s integrovanými intelektovo nadanými žiakmi a Učebný plán pre 1. – 4. ročník základnej školy (variant s rozšíreným vyučovaním cudzieho jazyka od 1. ročníka) s integrovanými intelektovo nadanými žiakmi* č. CD-2005-19371/26372-1:091 schválené Ministerstvom školstva Slovenskej republiky dňa 25. augusta 2005 s platnosťou od 1.9.2005, aktualizované k 1.9.2008.
- *Doplňky k učebným osnovám pre 1. – 4. ročník základnej školy pre integrovaných intelektovo nadaných žiakov* schválené Ministerstvom školstva Slovenskej republiky dňa 25. augusta 2005 pod č. CD-2005-19372/26372-1:091 s platnosťou od 1.9.2005, aktualizované k 1.9.2008.

Materiály sú dostupné na www.statpedu.sk a www.vudpap.sk. Obohacovanie učiva sa realizuje v rámci jednotlivých povinných predmetov. Niektoré využiteľné informácie obsahuje aj *Informačno-metodický materiál k organizácii výchovy a vzdelávania integrovaných intelektovo nadaných žiakov v 1. – 4. ročníku základnej školy* schválený Ministerstvom školstva Slovenskej republiky dňa 25. augusta 2005 pod č. CD-2005-19375/26373-1:091 s platnosťou od 1.9.2005, aktualizovaný k 1.9.2008. Dostupný je na www.minedu.sk a www.vudpap.sk.